

Ефективність комунікації

О. Бутирський

УДК 323. 22. 28(477): (4-15)

Посилення негативного іміджу України на Заході у зв'язку з політичною кризою

Без сумніву, у формуванні іміджу будь-якої країни провідну роль відіграють засоби масової інформації. Саме з їхньої подачі складається не тільки загальне уявлення про ту чи ту країну, а й подальше ставлення до неї.

Про Україну західні ЗМІ активно заговорили після вибуху на Чорнобильській АЕС, але в контексті СРСР та Росії. Другий сплеск почався в 90-х роках, коли Україна постала як незалежна суверенна держава. Тоді, нарешті, основна маса західних громадян дізналася, що є така держава – Україна. І от, власне, з того моменту почалося формування іміджу України очима західних ЗМІ. У дослідженнях з маркетингу останніх років дуже ретельно вивчалось питання первісного ефекту країни (так званого “country’s origin effect”). Згідно з теорією первісного ефекту, успішний маркетинг та вибір правильної тематики для реклами експортованої продукції залежить від іміджу країни, звідки ця продукція походить.

Хоч як прикро, нинішній імідж України не сприяє ані вигідному інвестиційному клімату, ані доброму ставленню до українців у Європі, надто на Заході. У свідомості західних громадян Україна асоціюється з поняттями “мафія”, “корупція”, “чорноробочі”, “Чорнобиль”. Цей перелік негативних ознак виникає не випадково, він точно повторює інформаційну картину, що створюється засобами масової інформації.

Не секрет, що й самі журналісти часто прикрашають свої матеріали навмисним перебільшенням жорстокостей, брутальних речей, аби надати їм “товарного вигляду”. Так, якимось колишній канцлер Австрії Франц Враницький зауважив щодо журналіста, автора книжки “Російська мафія”, що той “дуже своєрідна людина, яка намагається продати свою книжку”.

Якщо виділити основні тенденції, за якими західні друковані ЗМІ висвітлюють

українську тематику, то вони матимуть такий вигляд:

- Актуальні публікації про Україну є негативними, тобто в них ідеться переважно про проблеми.

- Українська тематика постає здебільшого як політична.

- Аж надто часто українців згадують у зв'язку з криміналітетом, мафією. В таких публікаціях злочинці-українці зазвичай персоналізуються і робиться особливий акцент на їхній національності, що погіршує імідж України.

- Порушення прав людини, торгівля жінками, наркоманія та “остарбайтери” стали постійними темами для західних журналістів.

- Україну змальовують як економічно неспроможну державу.

- Основна тема більшості публікацій про Україну – це відносини з Росією, таким чином, Україна як суверенна держава стоїть на задньому плані.

- Культура України та її історія дуже рідко подається в повному обсязі, звідси – відсутність уявлення про культурну сторону українського народу.

Розгортання політичної кризи в Україні у зв'язку із “справою Гонгадзе” та касетним скандалом тільки зміцнили закладені досі негативні уявлення західної преси про Україну, відкривши нові можливості для розмаху журналістського пера. Варто зазначити деякі моменти, що стосуються матеріалів західних журналістів про ситуацію, в Україні:

- утримання від глибокого аналізу, констатація фактів;

- непряме висловлювання особистого ставлення до описуваних подій;

- стриманість у висловлюванні прогнозів;

- подача матеріалів через призму ставлення до описуваних подій своєї країни, її керівництва.

На основі матеріалів західної преси вимальовується, а точніше, більше підсилюється негативний образ України.

Демократія

“Міліція оточує парламент, депутати оголошують голод протесту, парламентська більшість засідає поза парламентом і вибирає нового голову, – ця сцена із п'єси під назвою “Східноєвропейська демократія” тепер розігрується в Києві”.

(Парламентаризм по-українськи // Die Welt)

“Можливо, в Брюсселі і Страсбурзі дотримуються поради київського політолога Михайла Погребинського, який недавно зауважив: “Власне кажучи, демократія в нас і не почалася, тому було б перебільшенням говорити, що зараз вона закінчилась”.

(Парламентаризм по-українськи // Die Welt)

“Про процес демократизації в Україні говорити не доводиться. Справи йдуть надто погано. Але Кучма – не єдина причина. Винні, швидше, українські демократи, яким до цього часу не вдалося донести до своїх співвітчизників, які постійно оглядаються на радянське минуле, зміст реформ”.

(Одинокий Кучма // Sueddeutsche Zeitung)

Політика і політики

“Українська політична еліта в цілому і в загальному – це ті ж люди, які приймали рішення ще в радянську епоху. Їхні політичні і ділові звички мало в чому змінилися з 1991 року. За своєю “витонченістю” українська бюрократія перевершує радянську. Тому немає нічого дивного, що незалежні експерти взагалі зараховують Україну до чотирьох найкорумпованіших країн світу”.

(Київський сценарій фільму жахів // Die Presse)

“Головна сила Кучми – в слабкості та роздрібненості його політичних противників. От Кучма й виступає в ролі посередника та примирювача. Щоправда, мирить він між собою абхазів і грузинів, делегації яких побували на днях у Києві. Тим часом на вулицях української столиці йшли в хід палиці та пляшки із запалювальною сумішшю. А в Раді билися між собою народні обранці”.

(Кучма в усьому винен? // Особистий погляд на “Німецькій хвилі”)

“Кучма – хитрий політик і гарний тактик, оскільки до цього часу йому вдавалося зіптовхувати між собою своїх політичних противників... Тепер весь світ знає, що зі своїми соратниками Кучма розмовляє на кримінальному жаргоні. Те, що глава держави рідко згадує про свободу преси і принцип розподілу влади, вже давно зрозуміло з його політики”.

(Одинокий Кучма // Sueddeutsche Zeitung)

“Юлія Тимошенко, українська “газова” принцеса, “залізна леді” опозиції, найбагатша жінка України, наймолодший лідер українського уряду і людина, якій майже вдалося усунути президента Кучму”.

(Принцеса за ґратами // Berliner Zeitung)

“Дружба Юлії з прем'єром Ющенком ставала дедалі міцнішою: обоє вважалися успішними реформаторами. Ющенко, будучи керівником Національного Банку України, організував проведення банківської реформи. Тимошенко вдалося ефективно реорганізувати українську енергетику, заклавши базу для економічного піднесення в Україні...”

Обидва політики здавалися Кучмі надто сильними, надто популярними в народі, надто зорієнтованими на Захід”.

(Принцеса за ґратами // Berliner Zeitung)

“Арешт Тимошенко – показовий приклад української політики. Тимошенко дорікають у тому, чим грішать багато представників української еліти: подвійна бухгалтерія, розрахунки “чорним налом”, сумнівні транзакції за кордон”.

(Країна мертвих героїв // Die Zeit)

“Український прем'єр (Ющенко) викуваний не з того заліза, з якого викувані справжні герої.”

(Країна мертвих героїв // Die Zeit)

“Спочатку на колишнього главу Національного Банку поклалися великі надії: як спеціаліст він не розчарував своїх прибічників. Саме йому приписується консолідація економіки країни після кризи минулого року”.

(Зрадник Ющенко // Die Presse)

“Мовчання Ющенка свідчить про слабкість його позицій, стійкість яких напруму залежить від милості Кучми. Декілька прем’єрів були викинуті Кучмою на вулицю. Тепер настала черга Ющенка”.

(Зрадник Ющенко // Die Presse)

“У Мороза репутація чесної людини, він оточений ореолом соціал-демократичних ідеалів, борючись за які, він став сивим. Відповідальна людина, але не герой нації”.

(Країна мертвих героїв // Die Zeit)

Україна – Росія

“Росія – у звичній ролі колоніальної держави – простягнула йому (Кучмі) руку допомоги. Коли на вулицях почалися акції протесту проти Кучми, Москва висловила свою підтримку діючому президентові, і деякі українці почали задумуватись, якою ціною доведеться за неї заплатити”.

(Захід чинить тиск на Кучму, а Росія пропонує йому свою підтримку//Wall Street Journal)

“Експерти прогнозують навіть тісніші економічні стосунки між двома країнами, якщо Кучма надалі покладатиметься на російську політичну підтримку. При цьому вони звертають увагу на саміт Кучми і Путіна, який відбувся минулого місяця в Дніпропетровську, – він збігся за часом з піком антипрезидентських акцій протесту”.

(Захід чинить тиск на Кучму, а Росія пропонує йому свою підтримку//Wall Street Journal)

“Вкрай ослаблений політично через справу Гонгадзе, змушений під тиском з боку західних країн вести розслідування “до кінця”, президент Кучма звернувся по підтримку до не дуже вимогливого російського президента Володимира Путіна. Поки що важко говорити про те, якими будуть наслідки цієї підтримки, яка матеріалізувалась у зустріч у Дніпропетровську у лютому цього року та підписання низки економічних угод”.

(Україна між двома гігантами //Le Nouvel Observateur)

“Путін зробив Кучмі люб’язність, потиснувши його сумнівної чистоти руку. Кучма сподобався Путіну, оскільки підписав цілий ряд договорів, які сильно зв’язують українську і російську вій-

ськову промисловість, а також меморандум про відродження двостороннього енергетичного союзу”.

(Країна мертвих героїв // Die Zeit)

“Українські офіційні особи визнають свою вразливість перед грубим натиском з боку Росії. Звичайно, Росія використовує сировинну проблему в Україні у своїх політичних цілях, – говорить Зленко. – От чому ми завжди намагаємося знайти альтернативні джерела енергії, такі, як туркменський газ. Однак на даний момент ми все ще дуже залежимо від поставок російських енергоносіїв, отримуючи їх навіть тоді, коли на це немає коштів”.

(Захід чинить тиск на Кучму Wall Street Journal)

Україна – Захід

“Лише тепер представники держaparату західних країн звернули увагу на недемократичну поведінку Києва. В результаті нинішні західні грошові потоки в Україну можуть зменшитись або зовсім вичерпатися. Кучма вже дав зрозуміти, що це може ще більше підштовхнути його в обійми Москви. Досвідчені спостерігачі, які стежать за подіями в Києві, зрозуміло, вже змирилися з думкою про втрату України для Заходу. Велика невідома величина та велика небезпека виникає в іншому: як відреагує Західна Україна, якщо Кучма вирішить ввійти до складу союзу Росії і Білорусі”.

(Київський сценарій фільму жахів // Die Presse)

“У своїй зовнішній політиці вони (Леонід Кравчук і Леонід Кучма) вміло маневрували між амбіціями Москви та жадібністю Заходу. Захід винагороджував прагматичну зовнішню політику Кисва, виділяючи йому більше грошей. Так, у 90-ті роки Україна була після Ізраїлю та Єгипту третім за величиною фінансовим реципієнтом США. Світовий банк гарантував позику на суму понад три мільярди доларів США”.

(Київський сценарій фільму жахів // Die Presse)

“Політична криза, пов’язана з тим, що опозиція звинуватила Кучму в причетності до смерті Георгія Гонгадзе – сам президент це заперечує, – призвела до безпрецедентного напруження в стосунках України з Заходом, який уже й так

почав піддавати критиці ситуації з правами людини та економічними реформами в Україні”.

(Захід чинить тиск на Кучму Wall Street Journal)

“Дії Мельниченка – це шпигунство. Це справжній злочин. А Захід спокійно заявляє: ”Панове, прослуховуйте спокійно ваших президентів і прем’єр-міністрів, ми дамо вам політичний притулок”. Дивує, чому ще ООН не прийняла відповідної резолюції про те, що це цивілізована поведінка...”

(Президент у добрій формі. Інтерв’ю Л. Кучми. Журнал Focus)

Опозиція

“Опозиція, яка в ці дні проводить мітинги та демонстрації по всій Україні, ставити питання та дискутувати не збирається. Для неї цілком зрозуміло. Кучма повинен відповідати за все: за політичну корупцію в країні, за розграбування економіки, продажність судів і придушення свободи слова. Кучма – це ярмо на шиї українського народу, заявляє опозиція і вимагає негайної відставки президента. У відповідь Кучма виставляє посилений наряд міліції. На вимоги опозиції він відповідає мовою палиць”.

(Кучма в усьому винен? Особистий погляд на “Німецькій хвилі”)

Як бачимо, західна преса отримала широкий спектр сенсаційних тем і вдало цим користується. Слово “Україна” не сходить з її сторінок уже понад півроку. До цього часу створений негативний образ країни-маріонетки, яка

напрямую залежить від “західних грошей” і “російського газу”, підсилюється образом проблемної країни.

“Президент із підмоченою репутацією, залежний прем’єр-міністр, непримиренний лідер опозиції і поранена Жанна д’Арк за ґратами. Протести підсилюються, кількість зон, “вільних від Кучми”, зростає. Чи зупинять вони президента? За Кучмою - державні інститути, армія та банки. У Києві безпорадна опозиція бореться з паралізованим президентом. Це конкуренція слабких. У цій боротьбі поразки зазнає найслабший. Самовдоволені українці поки не вірять у те, що в програші опиниться вся країна.”

На тлі ситуації, що склалася в Україні, важко говорити про її світлий та позитивний імідж. Для рядового західного читача Україна постає “країною жахів”, такою собі Сицилією із епохального серіалу “Спрут”. А якщо спробувати зафарбувати білий аркуш паперу кількістю позитивних матеріалів про Україну відповідно білим та чорним кольорами, то отримаємо аркуш чорного кольору. Щоб розвіяти такий непривабливий образ, знадобляться роки, адже людям, зазвичай, притаманне почуття “первинного ефекту”. З “первинним” в Україні не склалося. З іншого боку, західна журналістика в більшості орієнтується на дешеву і “чорну” сенсацію. Тому Україна з її внутрішніми проблемами для західних журналістів шикарний шанс спекулювати і заробляти на цьому. Вони не зацікавлені бачити нашу країну в іншому образі, адже від цього постраждає читабельність їхніх матеріалів. Отож змінити імідж нашої країни повинні прагнути передусім ми – УКРАЇНЦІ.